

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ЕКОНОМІКА
ТА
УПРАВЛІННЯ АПК**

Збірник наукових праць

Випуск 7 (93)

*Біла Церква
2012*

Затверджено вченою
радою університету
(Протокол № 3 від 17.04.2012 р.)

Редакційна колегія:

Даниленко А.С., д-р екон. наук, чл.-кор. НААНУ (головний редактор);
Сахнюк В.В., д-р вет. наук (заступник головного редактора);
Свиноус І.В., д-р екон. наук (відповідальний за випуск);
Варченко О.М., д-р екон. наук;
Губенко В.І., д-р екон. наук;
Шубравська О.В., д-р екон. наук;
Крисанов Д.Ф., д-р екон. наук;
Червінська Л.П., д-р екон. наук;
Рокитко А.І., д-р екон. наук;
Юхименко П.І., д-р екон. наук;
Харьковщенко Є.А., д-р філософ. наук;
Семілетко В.І., канд. пед. наук;
Сокольська М.О., завідувач РВІКВ (відповідальний секретар).

Економіка та управління АПК: Збірник наукових праць / Білоцерків. нац. аграр. ун-т. – Біла Церква, 2012. – Вип. 7 (93). – 142 с.

Збірник наукових праць «Економіка та управління АПК» друкується за рішенням вченої ради університету відповідно до вимог ВАК України щодо тематичної спрямованості фахових видань з певної галузі науки.

Зареєстрований у Міністерстві юстиції України і є виданням, що продовжується замість випуску Вісника Білоцерківського державного аграрного університету з економічних наук.

У цьому випуску збірника висвітлені результати наукових досліджень, проведених ученими навчальних закладів та наукових установ, провідними економістами, фахівцями агробізнесу з актуальних економічних питань розвитку агропромислового виробництва.

ційної політики присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: А. Гальчинський, О. Дагаєв, Б. Мільнер, Л. Федулова та ін. Але практично проблема є невирішеною, позиція держави щодо необхідності інноваційного розвитку країни не підкріплюється реальними діями, в результаті чого спостерігається лише фрагментарне покращення ситуації в окремих галузях.

Мета і завдання дослідження. Метою є аналіз світових інноваційних тенденцій, встановлення їх впливу на державну інноваційну політику та обґрунтування перспектив подальшого інноваційного розвитку України.

Матеріал і методика досліджень. Інформаційною базою дослідження та обґрунтування висновків і пропозицій щодо удосконалення державної інноваційної політики в контексті вимог світових інноваційних тенденцій стали матеріали Європейської асоціації акціонерного та венчурного капіталу (EVCA), Державного комітету статистики України, інформація із всесвітньої комп'ютерної мережі Internet, результати особистих досліджень автора. Методологічною базою дослідження є загальнонаукові методи пізнання. Дослідження основних світових інноваційних тенденцій здійснено за допомогою методів графічного і порівняльного аналізів.

Результати досліджень та їх обговорення. Інноваційна політика держави повинна охоплювати економічну, соціальну і екологічну сфери, оскільки формується із врахуванням світових тенденцій щодо інноваційних процесів як системно-комплексного явища, які полягають в наступному:

1. Розвиток політики країн в галузі науки і технологій, що пов'язано із врегулюванням національних проблем та необхідністю реагування на глобальні виклики, зокрема енергетичну безпеку і зміну клімату. Зростаюча глобалізація виробництва і активності НДДКР та більш відкриті, поєднані в мережі форми інновацій, змушують країни формувати національний потенціал наукових досліджень й інновацій для залучення іноземних інвестицій та для участі в глобальних мережах нарощування вартості. В результаті, це спонукає більшість країн до вдосконалення координації розроблення і реалізації національної політики, в тому числі і на міжнародному рівні, про що свідчить і створення Європейської дослідницької зони (ERA).

2. Зміна глобального розподілу НДДКР (рис. 1). Частка країн, які не є членами ОЕСР, у світових НДДКР збільшується, що пояснюється, по-перше, зростанням ваги цих країн в глобальній економіці, а по-друге, зростанням інтенсивності інвестицій в НДДКР щодо ВВП, особливо в Китаї. Питома вага країн-членів ОЕСР у світових НДДКР знижується: частка США – на 2 в.п., ЄС – на 2 в.п., частка Японії залишається незмінною із 2000 р. і становить близько 35 відсотків.

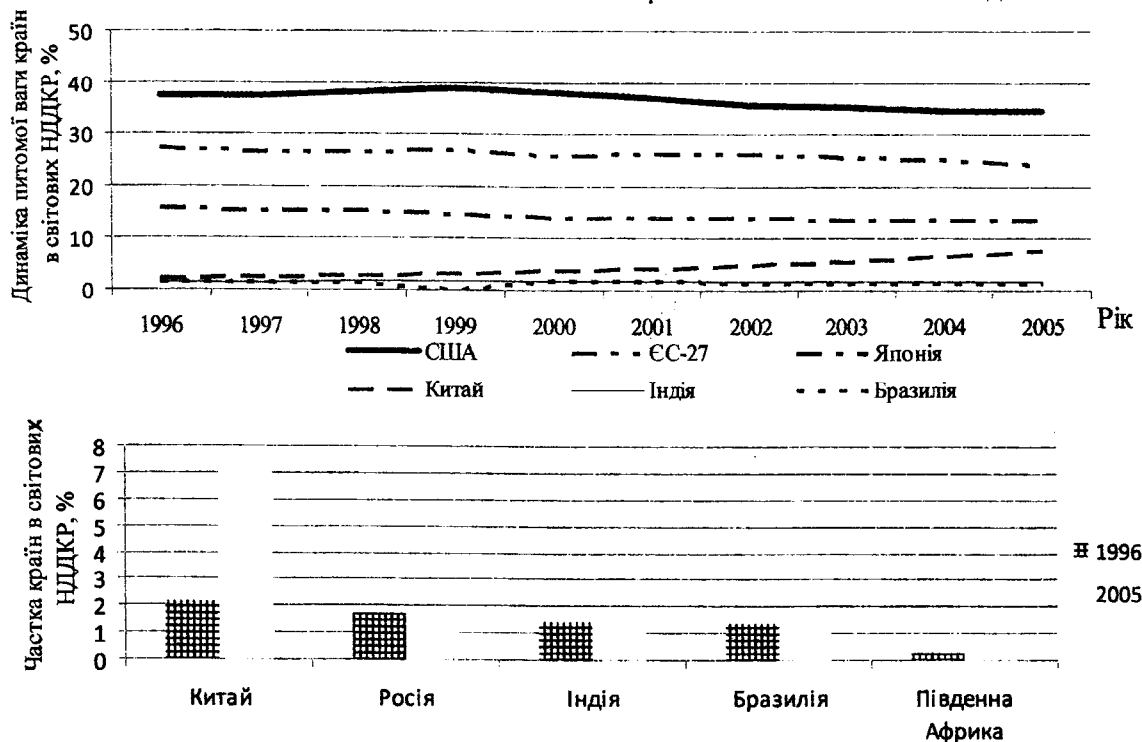

Рис. 1. Динаміка питомої ваги країн у світових НДДКР, %*

*Побудовано за даними [9]

3. Темпи приросту інвестицій підприємств в НДДКР з 2001 р. уповільнюються, але залишаються позитивними. Так, в ЄС-27 інтенсивність науково-дослідних робіт у підприємницькому секторі (BERD) з 1996 до 2006 рр. зросла мінімально – до 1,11% ВВП, в США аналогічний показник в 2006 р. становив 1,84% в порівнянні із 2,05% в 2000 р. Більша частина НДДКР в країнах-членах ОЕСР припадає на торговельно-промисловий сектор як за показниками ефективності, так і за фінансуванням (відповідно 63 та 68% від загального обсягу).

4. Прискорюється розвиток біотехнологій, які займають від 2 до 6% НДДКР підприємств. В досліджених країнах (рис. 2) більшість біотехнологічних підприємств працюють в галузі охорони здоров'я (45%), в галузях сільського господарства, продовольства та промислово-екологічних (близько 25% в кожній). При цьому переваги в патентуванні біо- та нанотехнологій мають США і Японія, країни ж ЄС є лідерами в галузі технологій, пов'язаних зі збереженням навколишнього середовища.

5. Збільшення державного фінансування НДДКР, незважаючи на бюджетні обмеження, що свідчить про стимулювання інвестицій в наукові дослідження та інновації.

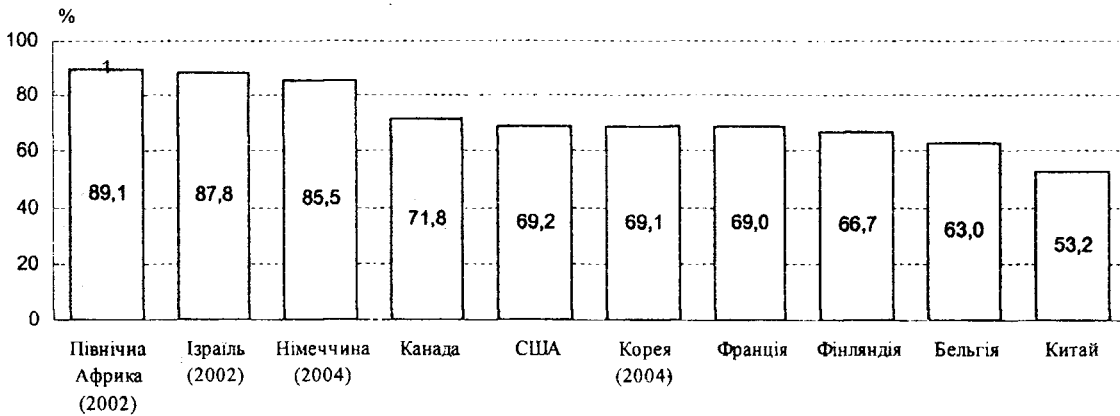

Рис. 2. Частка малих підприємств, які займаються біотехнологіями, 2003 р.*

*Побудовано за даними [9]

6. Перехід від прямого державного фінансування НДДКР підприємств до непрямого через податкове стимулювання (рис. 3). У 2008 р. порівнянно із 1995 р., кількість країн, які запроваджують податкові пільги для підприємств, що здійснюють НДДКР, зросла з 12 до 21, і більшість країн планує розширювати систему податкового стимулювання інноваційної діяльності.

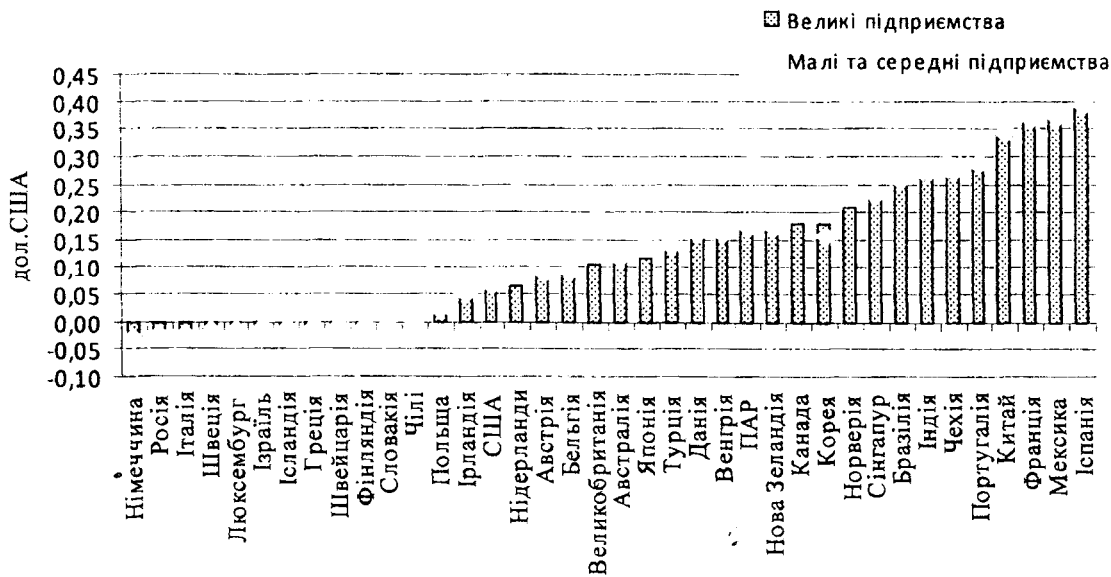

Рис. 3. Розмір податкових пільг, які надаються країнами світу, на 1 дол. США НДДКР, 2008 р. *

*Побудовано за даними [9]

7. Удосконалення існуючих і виникнення нових форм співробітництва між виробництвом та наукою. Розвиток кластерів, які не розмежовуються географічно, а на їх основі створюють «вузлові пункти» світового значення для зв'язку із ланцюгами нарощування вартості.

8. Розроблення та реалізація заходів, спрямованих на підтримку організаційних і нетехнологічних інновацій, а також включення в інноваційний процес традиційних галузей, діяльність яких базується на ресурсах і які використовують НДДКР у невеликій кількості.

9. В інноваційній політиці більшості країн увага акцентується на механізмах, які стимулюють попит на інновації, а також на розвитку ринків та стандартів, сприятливих для інновацій, що є наслідком усвідомлення впливу на інноваційну активність наявності ринків для інноваційних продуктів.

10. Розширюється інтернаціоналізація науково-дослідної та інноваційної діяльності. Транскордонне співробітництво в галузі досліджень та винаходів зросло більше, ніж в два рази за 2001–2003 рр. При цьому країни ЄС найчастіше взаємодіють між собою і є менш глобалізованими, ніж США. Інтернаціоналізації наукових досліджень сприяють й інвестиції мультинаціональних компаній, в яких 16% витрат на НДДКР припадає на дослідження, що здійснюються за кордоном, або іноземними філіалами.

Крім цього, у разі невикористання нашої країною переваг, які надаються піонерам винаходів у пріоритетних галузях науки, зокрема біотехнології, Україна буде постійно наздоганяти розвинені країни. Сучасне суспільство має полярні погляди на використання ГМ-продуктів. Споживачі США в цілому висловлюють позитивне ставлення до генної інженерії. Відповідно до проведеного Міжнародною радою з інформації в галузі продовольства (1999 р.) опитування, 75% американців вважають біотехнологію досягненням людства, а 44% європейців – ризиком для здоров'я. При цьому 62% американців готові купувати ГМ-продукти, якщо вони виглядають більш привабливо та мають покращений смак, тоді як златних на подібний вибір європейців виявилось лише 22 відсотки [2]. Все ж політикою більшості країн біотехнології визнані стратегічними напрямками, а ряд країн вже широко використовує відповідні напрацювання (рис. 4).

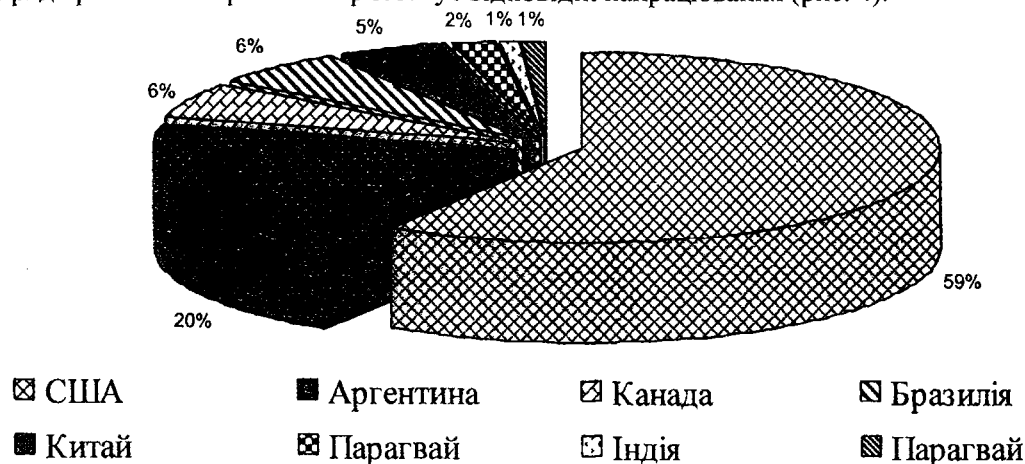

Рис. 4. Структура країн-лідерів у вирощуванні генетично модифікованих культур*

*Побудовано за даними [3]

У звіті Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization – WHO) визначено потенційні вигоди та ризики, пов'язані з використанням ГМО, і підкреслено, що практика ретельної оцінки безпеки ГМО перед видачею дозволу на їх вирощування і реалізацію дозволяє виключити ризики для здоров'я людини та стану навколишнього середовища [8]. Вказане твердження є дискусійним, зважаючи на відсутність повного переліку параметрів безпечності ГМО та продовження досліджень щодо їх впливу на людей. Але пріоритетним є вивчення досвіду інших країн у цьому питанні та створення вітчизняної системи досліджень і контролю ГМО.

У США безпеку всіх ГМО ретельно перевіряють щонайменше три федеральні органи: Міністерство сільськогосподарства, відповідальне за те, щоб вирощування будь-якого сорту сільськогосподарських культур не справляло шкідливого впливу на решту всіх рослин; Агентство з охорони довкілля, що особливо відповідає за проникнення на ринок рослин, які володіють стійкі-

стю до гербіцидів, комах-шкідників і найбільш поширених захворювань і Комісія з контролю за продуктами харчування і лікарськими засобами, у веденні якої харчова безпека населення. До ГМО всі вони пред'являють вимоги набагато вищі, ніж до сортів, отриманих в результаті звичайної селекції і навіть селекції, в якій мутації спричинені опромінюванням або застосуванням хімікатів. Водночас суспільство повинне чітко усвідомлювати, що в природі не буває «нульового біологічного ризику», уявлення про який – всього лише втілення не виправданого ніякими науковими даними «принципу обережності», використовуваного супротивниками ГМО як прийом, мета якого – перешкодити розвитку цього напрямку науки і технології [1].

Із зазначеним положенням можна погодитися, однак ми робимо акцент на виробництві органічної продукції. Для України такий вид виробництва має стати пріоритетним напрямом, який дозволить аграрному сектору економіки зайняти лідерські позиції на світовому ринку. Так, дослідження П.І. Коренюка доводять, що вітчизняний аграрний сектор у перспективі може забезпечити органічною продукцією майже 250 млн населення [4], при цьому попит на неї буде лише збільшуватися: в 2005 р. товарообіг органічної продукції в світі становив 25 млрд дол. США, а в 2006 р. вже 36 млрд дол. США. Ціни на таку продукцію знаходяться на досить високому рівні, наприклад, в Європі вони вище, ніж ціни на аналогічні звичайні продукти, на 150%, у США – у 8–12 разів. Таким чином, переорієнтація аграрного сектору економіки України на виробництво органічної продукції суттєво вплине на його фінансовий стан та на позиціонування держави за кордоном.

В Європейському співтоваристві визначено основні напрями державної підтримки інноваційного розвитку (прийняті 25 вересня 2005 р.), які підтримуються більшістю європейських країн [7]:

- 1) допомога малим інноваційним підприємствам (start-ups) через податкові пільги й субсидії;
- 2) участь у фондах ризикового капіталу;
- 3) інтеграція інновацій в існуючі правила підтримки НДДКР;
- 4) субсидування інноваційної інфраструктури для надання послуг і допомоги малим підприємствам;
- 5) перепідготовка й мобільність науково-дослідного персоналу між університетами й малими та середніми підприємствами;
- 6) підтримка об'єднань провідних наукових інститутів для вирішення загальноєвропейських проблем розвитку.

Виділені підходи придатні для використання в умовах вітчизняної економіки, зокрема аграрного сектору, але при цьому слід враховувати, що інноваційний процес, перетворюючи наукові знання в задоволення потреб суспільства, закономірно потребує злагодженого управління. Ряд науковців вважають, що наука має творчу основу, а тому не підлягає управлінню, з чим не можна погодитися, зокрема й тому, що науково-інноваційна діяльність є основою національної безпеки країни, яка підпорядковується принципам керованості. Зважаючи ж на нові для України процеси, основані на приватній інтелектуальній власності, на протигагу державній, – в дореформений період, відкритість економіки, процеси глобалізації, управління інноваційним розвитком повинне ґрунтуватися на використанні досвіду розвинутих країн із коригуванням на особливості країни і максимально результативного використання наявного потенціалу. Такі дії мають чітко регламентуватися державою, починаючи із визначення інноваційної стратегії, політики, і закінчуючи контролем за їх виконанням. У світовій практиці історично склалися і використовуються три типи інноваційної політики держави (табл. 1).

Цоділ підходів до формування інноваційної політики обумовлений домінуванням розвитку певних технологічних укладів. Але при цьому країна може використовувати комплекс підходів у своїй інноваційній політиці, якщо в її національній економіці має місце розвиток галузей, які належать до всіх технологічних укладів, що стосується і України.

Вважаємо, що слід також враховувати і вітчизняну специфіку, зокрема, в українській економіці домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які природно належать до малонаукоємних галузей: добувна і паливна – 0,8–1%; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2 відсотка. У цілому в країні домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництва 3 та 4-го технологічних укладів. Зростання ВВП за рахунок введення нових технологій в Україні оцінюється всього у 0,7–1 відсотки [6], тому в Україні, зважаючи на тенденції соціально-економічного розвитку, на нашу думку, оптимальним буде використання підходів першого і другого типів, але з орієнтацією в середньостроковій перспективі на включення заходів третього типу.

Таблиця 1 – Характеристика типів державної інноваційної політики*

Тип державної інноваційної політики	Домінуючі технологічні уклади	Країни, які використовують цей тип	Цілі політики	Інституційне забезпечення
Перший тип	1–2	Англія, Франція, США, Німеччина	Базується на розгляді інноваційного процесу як сукупності відокремлених стадій, переважно використовуються інструменти стимулювального характеру	Функції управління поділено між різними інститутами регулювання
Другий тип	3–4	Англія, Франція, США, Німеччина, Японія, колишній СРСР	Виник у зв'язку з формуванням національних інноваційних систем, передбачає розширену участь держави в інноваційному забезпеченні економічного розвитку, державне стимулювання партнерства між інноваційними установами та промисловістю	Інноваційна діяльність глибоко інституціоналізована
Третій тип	5–6	США, Німеччина, Японія	Націлено на формування зв'язків національної інноваційної системи з іншими складовими економічної системи держави, прискорений розвиток міжнародного та транскордонного співробітництва	Широкий розвиток глобальної інституціоналізації

* Використано ідею[5]

Висновки. Отже, глобальні тенденції розвитку науки та інновацій характеризуються зростанням державного регулювання та підтримки, зміною панорами наукових досліджень, закріпленням зв'язків між наукою і виробництвом, зростанням частки нетехнологічних інновацій. На основі аналітичного осмислення механізмів забезпечення розвитку світових тенденцій інноваційного розвитку ми дійшли висновку, що частина з них може бути використана в аграрному секторі економіки України з адаптацією до стратегій розвитку пріоритетних експортних галузей.

У цілому національна стратегія інноваційного розвитку повинна забезпечити максимальне використання переваг та зменшити можливі втрати від її реалізації. При цьому основні фінансові та адміністративні зусилля слід концентрувати на формуванні попиту на інновації з боку підприємств, стимулюванні інтеграції товаровиробників та науково-освітніх установ, розвитку інноваційної інфраструктури та інноваційного підприємництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бир С.Т. Кибернетика и управление производством / С.Т. Бир. – М.: Наука, 1965. – 391 с.
2. Гегель Г.В.Ф. Наука логики / Г.В.Ф. Гегель. – СПб.: Наука, 1997. – 800 с.
3. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.
4. Концепция инновационной политики Российской Федерации на 1998–2000 годы, утвержденная Постановлением Правительства Российской Федерации от 24.07.1998 г. № 832 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://govportal.garant.ru>.
5. Могильний О. До питання про багатокладність сільського господарства / О. Могильний // Економіка України. – 2005. – № 6. – С. 59–66.
6. Статистика науки и инноваций: Краткий терминологический словарь / Под ред. Л.М. Гохберга. – М.: ЦИСН, 1996. – 483 с.
7. Audretsch D.B. Innovative Clusters and the Industry Life Cycle: Review of Industrial Organization / D.B. Audretsch, M.P. Feldmann // Review of Industrial Organization. – 1996. – Vol. 11. – P. 253–273.
8. Lorenz H.-W. Nonlinear dynamical economics and chaotic motion / H.-W. Lorenz (Lect. Notes Econ. and Math. Syst.; V. 334). – Berlin, 1989. – 149 p. <http://www.evca.eu/default.aspx>.

Государственная инновационная политика в контексте мировых инновационных тенденций**Н.Н. Сиренко**

В статье выделены основные мировые инновационные тенденции, проанализировано их влияние на государственную инновационную политику и обоснованы перспективы последующего инновационного развития страны.

Ключевые слова: инновационное развитие, государственная политика, мировые тенденции, инновационная стратегия.

The state innovative policy in a context of world innovative tendencies**N. Sirenko**

In article the basic world innovative tendencies are allocated, is analysed to their influence on the state innovative policy and prospects of the subsequent innovative development of the country are proved.

Key words: innovative development, a state policy, world tendencies, innovative strategy.

ЗМІСТ

Варченко О.М. Обґрунтування системи методів кількісного аналізу ризиків інвестиційних проєктів.....	5
Шуст О.А. Роль і місце бюджетної підтримки у відродженні м'ясного скотарства України.....	9
Губенко В.І. Структурні, суперечності та фактори інноваційного розвитку України.....	14
Артимонова І.В. Класифікація чинників і видів господарських ризиків аграрних підприємств	20
Дребот О.І. Проблеми використання земель середніх і малих міст.....	25
Слупян К.В. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств бурякоцукрової галузі.....	29
Кривошея-Гулько І.О. Організаційно-економічні засади розвитку системи кредитування сільськогосподарських підприємств	35
Хоменко О.М. Обґрунтування маркетингового забезпечення освітніх послуг вищих аграрних закладів	40
Ціхановська В.М. Організаційно-економічні засади виробництва зернових культур у сільськогосподарських підприємствах України.....	44
Сокольська Т.В. Світовий досвід та вітчизняна практика виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції	49
Волков С.С. Потенціал сільськогосподарського розвитку: особливості та проблеми використання.....	55
Рудич О.О. Економічна сутність ризику та особливості його прояву у діяльності аграрних підприємств	59
Лобунець В.І. Перспективи участі України в ЄС та в Митному Союзі: Росія, Казахстан, Білорусь	63
Діденко С.В. Методичні підходи до оцінки економічної ефективності виробництва продукції птахівництва яєчного напрямку.....	68
Зубченко В.В. Формування системи управління відтворенням поголів'я у молочному скотарстві.....	73
Недашківська Т.М. Оцінка відшкодування збитків сільськогосподарського виробництва власникам землі та землекористувачам у разі вилучення (оренди) сільськогосподарських угідь під лінійні об'єкти.....	78
Бондар О.С. Фінансове моделювання діяльності підприємства з урахуванням факторів ризику.....	82
Дмитрук Б.П., Вітряк Т.Б. Використання методу <i>Date envelopment analysis</i> (DEA) для визначення ефективності використання ресурсів галузі рослинництва сільськогосподарських підприємств України.....	85
Паска І.М. Сучасний стан та проблеми збуту продукції сільськогосподарськими підприємствами.....	89
Савчук О.В. Перспективи розвитку насінницької галузі овочевих культур на вітчизняному ринку	94
Непочатенко А.В., Непочатенко В.А. Кореляційно-регресійний аналіз зміни кількості техніки у сільськогосподарських підприємствах України за період 2000–2010 рр.....	98
Сіренко Н.М. Державна інноваційна політика в контексті світових інноваційних тенденцій	101
Цибок В.О. Використання зарубіжного досвіду в галузі вітчизняного агрострахування.....	107
Мельниченко О.П. Кореляційно-регресійний аналіз впливу виробничих ресурсів на розвиток певних галузей сільського господарства	111
Макаренко Ю.П. Зовнішні фактори впливу на прибутковість агробізнесових господарств.....	114
Безкровний А.В. Агрострахування в Україні: інноваційні засоби на ринку.....	119
Шершун М.Х. Фінансово-господарська діяльність лісгосподарських підприємств України в умовах розвитку економічної кризи.....	122
Новосельцева А.М. Ефективність виробництва біодизеля і біоетанолу в Україні.....	128
Ксьонжик І.В., Василькова М.В. Роль фінансової звітності в системі управління сільськогосподарським підприємством.....	132
Зось-Кюр М.В. Управління трансформаційними процесами в землекористуванні під багаторічними насадженнями.....	136

Наукове видання

Реєстраційне свідоцтво: серія **КВ № 15167-3739Р**

Затверджено ВАК України як фахове видання
з економічних наук від **14.10.09 № 1-05/4**

Економіка та управління АПК
Збірник наукових праць

Випуск 7 (93)

Редактор О.М. Трегубова
Комп'ютерна верстка: О.В. Кухарева

Здано до складання 10.03.2012. Підписано до друку 14.06.2012.
Формат 60×84¹/₈. Ум. др. арк. 16,51. Зам. 5534. Тираж 300.
РВІКВ, Сектор оперативної поліграфії БНАУ.
09117, Біла Церква, Соборна площа, 8/1, тел. 33-11-01.